

Орзіх Вікторія Марківна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
приватний нотаріус Одеського міського нотаріального округу

ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ НОТАРІУСОМ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Правозастосування являє собою особливу форму реалізації права, яка об'єднує інші форми задля досягнення конкретного результату – врегулювання правової ситуації, яка склалася між учасниками правовідносин. Беззаперечно правозастосування – це складний процес, ключову роль в якому займає відповідний суб'єкт – уповноважений орган чи посадова особа, які діють в межах наданої законом компетенції. Варто зауважити, що повноваження суб'єктів правозастосування, в більшості, детально регламентовані, що зобов'язує їх діяти лише на підставі та в спосіб, чітко передбачений нормативно-правовими актами.

Завдання законодавця полягає в тому, щоб точно та якісно формалізувати правила поведінки, які б врегульовували якомога більше правових ситуацій. А вже потім, суб'єкт правозастосування на підставі відповідних законодавчих норм матиме можливість врегулювати конкретну ситуацію.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про нотаріат» нотаріус є уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [1].

Відповідно до частини другої статті 42 Закону України «Про нотаріат» вчинення нотаріальної дії може бути відкладено в разі необхідності витребування додаткових відомостей або документів від фізичних та юридичних осіб або надсилання документів на експертизу, а також якщо відповідно до закону нотаріус повинен впевнитись у відсутності у заінтересованих осіб заперечень проти вчинення цієї дії. Вчинення нотаріальної дії може бути відкладено в разі необхідності витребування додаткових відомостей або документів від фізичних та юридичних осіб або надсилання документів на експертизу, а також якщо відповідно до закону нотаріус повинен впевнитись у відсутності у заінтересованих осіб заперечень проти вчинення цієї дії [1].

Отже, оскільки нотаріус наділений державою визначеним переліком повноважень на вчинення відповідних дій та вирішення конкретних ситуацій, а

крім того, законом надано право нотаріусу на вчинення додаткових дій щодо отримання відомостей, документів тощо, необхідних для вчинення нотаріальної дії, що свідчить про наявність свободи розсуду при здійсненні повноважень та правильного вирішення ситуації, приходимо до висновку, що діяльність нотаріуса прямо пов'язана з процесом правозастосування.

Різноманіття правовідносин, масив законодавчої бази, стрімкий розвиток суспільних відносин та процесів в своїй сукупності свідчать про те, що неможливо досягнути такого стану правозастосування, за якого все буде врегульовано, будуть відсутні будь-які колізійності та прогалини.

Прогалиною вважається відсутність конкретної законодавчої норми, необхідної для врегулювання колізійної ситуації. Прогалиною, також, можна вважати ситуацію, за якої норма права не охоплює відповідні обставини, що не дозволяє вирішити спір в рамках існуючої нормативної бази.

Інститут аналогії є оперативним засобом подолання прогалин у праві. Його головне призначення полягає в своєчасному реагуванні на зміну і появу нових суспільних відносин, що потребують правової оцінки та вирішення.

Невід'ємною частиною діяльності нотаріуса є здійснення охоронної функції прав та законних інтересів, яка полягає в превенції порушень законодавчих положень (заходи з охорони спадкового майна, посвідчення угоди про сплату аліментів тощо).

Якщо говорити про діяльність нотаріуса в контексті застосування аналогії, то необхідно розглянути конкретну практичну ситуацію.

Наприклад, А., знаходячись в шлюбі з Б., бажає здійснити відчуження нерухомого майна В. Зазначене майно А. придбала на грошові кошти, які отримала у спадок в період перебування в шлюбі з Б. Вказані обставини та джерело набуття нерухомого майна А. не описуються в договорі купівлі-продажу майна. Сімейним кодексом України встановлена презумпція, за якою майно, набуте в шлюбі є спільною власністю подружжя. Укладення договорів одним з подружжя, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, здійснюється за обов'язковою згодою другого з подружжя, яка має бути нотаріально посвідчена. Разом з тим, як було вище зазначено, вказане майно А. придбала за особисті грошові кошти. Як вчинити нотаріусу в цій ситуації?

За положеннями статті 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу) [2]. Вважається, що кожна річ, набута за час

шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Разом з тим, згідно з п.п. 2-3 частини 1 статті 57 СК України особистою приватною власністю дружини, чоловіка є, серед іншого, майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування, а також майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто [2].

Отже, в контексті обставин вище наведеної ситуації, нерухоме майно, придбане А. за грошові кошти, отримані нею в спадок, є приватною власністю А., а тому на вказане майно, придбане під час перебування в шлюбі, режим спільної власності не розповсюджується.

Варто зауважити, що презумпція спільної сумісної власності на майно, яке придбане під час шлюбу, міцно встановлена діючим законодавством та не ставиться під сумнів судовою практикою. У випадку виникнення спорів тягар доказування існування приватної власності на майно покладається на власника, що створює безліч незручностей та перешкод в здійсненні особою права власності. Задля запобігання такого роду порушенням та можливим судовим спорам є доцільним вирішити це питання ще на стадії укладення договору купівлі-продажу нерухомого майна, за результатами якого один з подружжя отримає грошові кошти, які будуть його приватною власністю з наведених вище обставин.

Так, виявляється необхідним застосувати за аналогією механізм, передбачений статтею 65 СК України. Відповідно до частини третьої статті 65 СК України для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена [2].

Отже, вирішення вище наведеної ситуації можливо шляхом подання заяви про підтвердження другим з подружжя належності дружині нерухомого майна на праві особистої приватної власності у зв'язку з тим, що воно було придбане на кошти, що були успадковані нею. Така заява, за аналогією із згодою, про яку йдеться у абз. 2 частини 3 ст. 65 СК України, повинна бути нотаріально засвідчена [2].

Такі дії стануть, так би мовити, гарантією відсутності в другого з подружжя претензій на об'єкт нерухомості та уникнення потенційних спорів в майбутньому.

Таким чином, хоча й законом чітко не передбачено право нотаріуса на застосування аналогії, однак умови правової реальності, в тому числі й судова практика, свідчать про необхідність застосування аналогії нотаріусом як суб'єктом правозастосування в своїй діяльності задля ефективного та належного захисту, а також недопущення порушення прав та законних інтересів осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Про нотаріат*. (1993). Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/ed20201201#n717>
2. *Сімейний кодекс України*. (2002). Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n292>

*Приленський Ігор Генріхович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПОВІТРЯНИМ ТРАНСПОРТОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Перевезення саме повітряним транспортом набувають все більшого поширення як у нас в країні, так і за кордоном. Така Популярність зазначеного виду перевезень обумовлена, в першу чергу, великою, порівняно з іншими видами транспорту, швидкістю, можливістю доставити пасажирів і вантаж в місця призначення, що є недоступними для інших видів транспорту.

Перевезення повітряним транспортом здійснюється на приватних засадах, виходячи з принципів свободи волі сторін, свободи укладання договору і формування його умов, але з урахуванням імперативів безпеки.

З огляду на це, законодавче регулювання договорів перевезення мало і має певну специфіку непридатну іншим цивільно-правовим інститутам. Тобто, окрім Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1], повітряні перевезення, регулюються і зазначаються у Повітряному кодексі України (далі – ПК України) [2], а також міжнародними актами, зокрема Варшавською конвенцією для уніфікації деяких правил міжнародних повітряних перевезень 1929 р. [3], що ратифіковані та діють як на території України, так і за її межами.